

T-2 d.o.o.
Poslovni center T-2
Verovškova 64A • SI-1000 Ljubljana
☎ 0590 00 000 ☎ 0590 00 001
✉ info@t-2.net 🌐 www.t-2.com

**AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJSKA OMREŽJA
IN STORITVE REPUBLIKE SLOVENIJE**

**Stegne 7
p.p. 418**

1001 Ljubljana

V Ljubljani, dne 24.11.2017

Opr. št.: 38241-8/2017/6

**Zadeva: Posredovanje pripomb in predlogov na analizo upoštevnega trga 4
"Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji"**

Spoštovani,

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (v nadaljevanju: Agencija) je dne 27. 10. 2017 objavila analizo upoštevnega trga 4 "Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji" in ob tem pozvala zainteresirano javnost, da posreduje svoje pripombe oziroma predloge najkasneje do 27. 11. 2017 na elektronski naslov: info.box@akos-rs.si. V nadaljevanju družba T – 2 d.o.o. (v nadaljevanju T – 2) posreduje predloge in pripombe na objavljeno analizo.

V priloženem dokumentu najprej podajamo pripombe in dopolnitve na bistvene vsebinske sklope analize, ki so razvrščeni po prioriteti.

Vrste veleprodajnih visokokakovostnih produktov

Medtem ko se strinjamo z zaključki glede pomembne tržne moči za celoto produktov, uvrščenih na novi Trg 4, smo hkrati zaskrbljeni glede opredelitve specifičnih produktov, ki na ta trg sodijo, saj trga ne vidimo kot prilagojenega konkretni slovenski situaciji. Opozarjamo, da gre za veleprodajni trg, ki mora služiti potrebam alternativnih operaterjev pri oblikovanju njihove lastne maloprodajne ponudbe, ne pa za trg preprodaje poslovnih širokopasovnih produktov operaterja s pomembno tržno močjo, kot ga je de facto opredelila Agencija.

Izhodišče za definicijo trga mora biti realno povpraševanje na veleprodajnem nivoju z namenom zagotavljanja maloprodajnih storitev, kjer regulacija Trgov 3a in 3b ne zadostuje. Čeprav je vključitev »visokokakovostnega bitnega toka na širokopasovnih priključkih za množični trg (ADSL/VDSL in optični priključki)« na trg primerna z vidika dodatne cenovne regulacije, taka vključitev ne sme dopuščati napačnega zaključka, da je glede navedenih priključkov na Trgih 3a in 3b trenutno dopuščena diskriminacija.

Bistveno je tudi razumeti, da Agencija v tem obdobju razvoja trga in operaterjev na njem nima več opravka le s potencialnimi novimi vstopniki, ampak alternativnim operaterji, ki so investirali v lastno infrastrukturo in se nahajajo na višjem nivoju investicijske lestve. Njihova infrastruktura ni izvedena na vseh lokalnih področjih in na medkrajevnem nivoju. Zato mora Agencija urediti doslej neurejeno situacijo na trgu tistih produktov, kjer se pomembna tržna moč odraža v prekomernih cenah na maloprodajnem in veleprodajnem nivoju. Tu so bistven problem neosvetljena optična vlakna, ki smo jih zlasti za potrebe dostopa do skupnih lokacij na specifičnih lokacijah Telekoma Slovenije alternativni operaterji zakupovali že več kot deset let, po ekscesnih cenah in pogojih dolgotrajne vezave, kar je v očitnem nasprotju s pravili konkurenčnega prava. Ta problem predmetna analiza v celoti ignorira.

Regulacija visokokakovostnih optičnih vodov je nadalje posebej pomembna za uvajanje mobilnih omrežij 5G. Ocenjujemo, da visokokakovostni bitni tok oziroma Ethernet ne bosta zadovoljiva storitev za zaledne povezave do baznih postaj in bo za te potrebe moral biti na razpolago visokokakovosten optični vod.

V preteklosti se je Agencija uspešno osredotočala na visokokakovostne produkte, pri katerih je odsotnost regulacije dejansko povzročala izkrivljanje konkurence na trgu, na primer »Ethernet brez naprav« (odločba št. 300-64/2004/30). Pri pregledu analize novega Trga 4 pa se zdi, da so na trg brez prave analize uvrščeni neki hipotetični produkti, kot so primeroma navedeni v Obrazložitevmemorandumu k Priporočilu o upoštevnih trgih 2014, namesto da bi bila izvedena realna analiza potreb novih vstopnikov oz. alternativnih operaterjev v Sloveniji. Slednja bi namreč pokazala, da je v Sloveniji de facto visokokakovostni produkt, po katerem povprašujejo novi vstopniki, neosvetljena optika (dark fibre) v zalednem oziroma backhaul omrežju in sicer za potrebe baznih postaj mobilnega omrežja in skupnih lokacij v fiksni omrežju.

Glede tega je Agencija nezadostno analizirala opcijo, ki jo Obrazložitevni memorandum na strani 51 izrecno nakazuje: *»For instance mobile operators increasingly need access to fixed passive infrastructures (i.e. civil engineering including ducts and dark fibre) to develop mobile backhaul solutions in order to offload increasingly data-intensive services from their respective mobile networks. Moreover, regulated backhaul (outside the market for access to fixed networks) could also help to facilitate the extension of the network of competitors to enable the use of LLU and to improve more operational access to independent FTTx networks in remote areas.«*

Navedeno stališče Obrazložitevnega memoranduma je Agencija očitno kar spregledala in napačno navedla, da *»zamenljivosti z neosvetljenimi optičnimi vlakni ni ugotavljala, saj je upoštevni trg visokokakovostnega dostopa na podlagi Priporočila o upoštevnih trgih opredeljen*

kot trg aktivnih produktov, ki zagotavljajo visok nivo kakovosti storitev. Neosvetljena vlakna so osnovni vstopni gradnik za izgradnjo visokokakovostnih produktov in tako predstavljajo produkt na višjem (upstream) vertikalnem trgu. Neosvetljenih vlaken, ki predstavljajo fizično infrastrukturo, tako Agencija ni uvrstila med produkte z visoko kakovostjo. Operater namreč mora za realizacijo visokokakovostnega dostopa zagotoviti še dodatne vložke, kot je npr. aktivna oprema.» Te ugotovitve Agencije ne upoštevajo, da Priporočilo zgolj »a priori« ne zahteva vključitve neosvetljenih optičnih vlaken v zalednem oziroma backhaul omrežju: »it does not appear, a priori, necessary to include a new market for passive access to backhaul infrastructures in the list of markets susceptible to ex ante regulation.« (Obrazložitevni memorandum, str. 51), da pa ta možnost glede na potrebe trga še vedno obstaja. To pa pomeni, da je glede navedenih produktov glede na razmere na trgu v državi članici potrebno opraviti ustrezno analizo in se do tega vprašanja ustrezno opredeliti. Tega Agencija ni storila, saj je očitno mislila, da jo Priporočilo Komisije odvezuje od celovite analize produktov na slovenskem visokokakovostnem trgu.

Še več, analiza (stran 59) prihaja tu sama s seboj v nasprotje, saj v nadaljevanju ugotovi celo odvisnost operaterjev od neosvetljenih optičnih vlaken - ki bi, kot bi lahko predpostavljali na podlagi zapisnega, morala terjati njeno ukrepanje: *»Operaterji namreč zaradi večje fleksibilnosti pri oblikovanju produktov, neodvisnosti pri zagotavljanju kakovosti storitev na veleprodajnem trgu ter zaradi zastarele regulacije najemajo predvsem neosvetljena optična vlakna. Poleg navedenega pa operaterji za nizko stopnjo najema aktivnih produktov izpostavljajo še visoke cene reguliranih visokokakovostnih produktov.«* Ugotovitev glede »visokih cen visokokakovostnih produktov« in »zastarele regulacije« pojasnjuje, da je Agencija odgovorna za neurejene razmere na trgu in izkrivljanje konkurence. Vendar pa Agencija namesto ureditve razmer glede produktov, ki jih operaterji dejansko potrebujejo, sugerira, da bi alternativni operaterji (iz neznanih razlogov) morali uporabljati druge »manj fleksibilne« produkte, pri katerih bi bili »manj neodvisni« prav pri zagotavljanju kakovosti - s čimer zanika sam smisel regulacije trga za visokokakovostni dostop v Sloveniji. Kje konkretno so ovire, ki preprečujejo, da bi se na trgu, za katerega je Agencija ugotovila, da ni učinkovito konkurenčen, dovolil dostop do produktov ustrezne fleksibilnosti in kakovosti, kot jo novi vstopniki dejansko potrebujejo, konkretno v obliki neosvetljenih optičnih vlaken?

Agencija je v letu 2016 operaterjem posredovala v izpolnitev več vprašalnikov glede visokokakovostnih veleprodajnih storitev. S strani operaterjev so bili na Agencijo posredovani tudi podatki o visokokakovostnih optičnih vodih. Navkljub pridobljenim podatkom Agencija v pričujoči analizi trga ni izvedla tržne analize visokokakovostnih optičnih vodov in jih vključila na reguliran upoštevni trg oziroma drugače ugotovila, na kateri drug (učinkovito konkurenčen) trg naj bi sodili.

Agencijo pozivamo, da to neskladnost odpravi in dopolni spisek visokokakovostnih produktov (stran 69, točka 1) z:

- zakupljeni neosvetljeni optični vodi (tipa točka – točka in tipa točka – več točk) in
- zakupljeni osvetljeni (z valovnodolžnim multipleksiranjem - WDM) optični vodi

T-2 ugotavlja, da je naložitev te obveznosti nujna, da se alternativnim operaterjem zagotovi možnost konkurenčnega ponujanja visokokakovostnega dostopa končnim uporabnikom na

maloprodajnem trgu oziroma povezovanja baznih postaj ter skupnih lokacij. Zaledne povezave do baznih postaj in skupnih lokacij na osnovi optičnih vodov so ključne za uvajanje novih mobilnih tehnologij in ponudbo fiksnih storitev preko skupnih lokacij s strani alternativnih operaterjev. Oboje je osnova za zagotavljanje konkurence. Pri tem je pomembno tudi, da morajo biti zaledne povezave do skupnih lokacij komplementarne z osnovnimi produkti na Trgu 3a, zlasti VULA in razvezavo optičnega ter bakrenega omrežja, saj morajo omogočati povezavo na lokalnem nivoju. Bitni tok s centralne lokacije ne more biti edina rešitev, saj v tem primeru fizična razvezava in VULA v praksi ne bosta uporabni.

Naložitev te obveznosti je sorazmerna, saj predstavlja nujen predpogoj, da lahko operaterji, ki investirajo v lastno infrastrukturo (ne le operaterji brez lastne infrastrukture) napredujejo po investicijski lestvi, razvijajo lastno omrežje in zagotavljajo storitve končnim uporabnikom na enak način kot Telekom Slovenije, s tem pa se zagotavlja dolgoročno varstvo konkurence na trgu.

Agenciji smo v zvezi s Trgom 3a tudi že poslali izračune ekonomske vzdržnosti WDM, ki so zaradi potreb po večjih kapacitetah še toliko bolj uporabni na Trgu 4 po načelu *a minori ad maius*.

Namen uporabe visokokakovostnih produktov

Dodatna nekonsistentnost, ki v smislu zamenljivosti produktov nima nikakršnega smisla, razen potencialne ugodnosti za operaterja s pomembno tržno močjo, pa je omejitev namena uporabe zakupljenih produktov »za namene ponujanja storitev končnim uporabnikom oziroma povezovanja baznih postaj«. Če so vključene bazne postaje (ki lahko predstavljajo obliko skupnih lokacij v mobilnih omrežjih), zakaj niso izrecno vključene tudi skupne lokacije v fiksnem omrežju? Agencijo pozivamo, da to nekonsistentnost odpravi in »povezovanja baznih postaj« spremeni v »povezovanja baznih postaj ali skupnih lokacij v fiksnem omrežju«. To tudi ne bi odstopalo od dosedanje definicije na starem Trgu 6, ki govori o »povezavah operaterjev do lastnih naprav (na primer oddajnikov in druge opreme).«

Skupne lokacije so izvedene v prostorih Telekoma Slovenije ali v njihovi bližini, da je povezljivost do krajevnega omrežja Telekoma Slovenije razumno kratka. Medkrajevne optične povezave do lokacij Telekoma Slovenije izvaja v veliki meri le Telekom Slovenije, ne pa tudi drugi lastniki oz. ponudniki medkrajevnega optičnega omrežja v Sloveniji. To dejstvo dokazujemo z naslednjim. V januarju 2015 smo v družbi T-2 izvedli razpis oz. zbiranje ponudb za zakup 250 neosvetljenih optičnih vlaken med skupnimi lokacijami po vsej Sloveniji. V družbi T-2 nismo prejeli ponudbe oz. skupine ponudb, na osnovi katerih bi lahko izbral za medkrajevno povezljivost drugega ponudnika oz. skupine drugih ponudnikov kot Telekom Slovenije. Od drugih ponudnikov smo prejeli ponudbe za 118 povezav, 132 povezav med skupnimi lokacijami pa je lahko zagotovil le Telekom Slovenije. Od teh 118 povezav bi bilo mogoče brez dodatnih gradbenih in montažnih del izvesti le 27 povezav, kar je zgolj 11% vseh v razpisu navedenih povezav. Stanje na trgu se v dveh letih ni bistveno spremenilo, saj večjih investicij v medkrajevna optična omrežja ni bilo.

Navajanje posplošenih tržnih deležev tako daje nerealno sliko, ki zanemarja realno odvisnost alternativnih operaterjev od visokokakovostnih produktov, konkretno neosvetljenih optičnih vlaken Telekoma Slovenije med skupnimi lokacijami. To realno sliko bi Agencija zlahka dobila, če bi

ustrezno usmerila analizo na konkretne geografske povezave do skupnih lokacij in baznih postaj, bodisi z neposrednimi vprašanji operaterjem glede njihovih izkušenj na trgu, bodisi z uporabo geografskih orodij, ki jih je kupila in so ji na voljo. Nerazumljivo je, kako ta anomalija trga ni bila razvidna ob uporabi geografskih orodij, ki jih ima in jih uporablja Agencija. Analiza objektov, ki potrebujejo neosvetljene optične povezave, bi morala vključevati ne le mobilne bazne postaje temveč tudi fiksne kolokacije, saj bi morala biti za analizo bistvena hierarhija omrežja, ne pa objekt oziroma naprava na eni strani povezave.

Edini smiselni zaključki analize bi posledično bili uvedba obveznosti veleprodajnega dostopa, zaračunavanja stroškovnih cen po metodologiji LRIC ter prepoved diskriminacije in nepoštenih pogojev, kakršen je trenutno uveljavljena dolgoletna vezava, na trgu zalednih oziroma backhaul neosvetljenih optičnih vlaken, tako do skupnih lokacij kot tudi do baznih postaj. Analiza s predlaganimi obveznostmi, kot je zapisana sedaj, predstavlja predvsem pritrditev zatečenemu protikonkurenčnemu položaju.

Naložitev te obveznosti je sorazmerna, saj predstavlja nujen predpogoj, da lahko operaterji, ki investirajo v lastno infrastrukturo (ne le operaterji brez lastne infrastrukture) napredujejo po investicijski lestvi, razvijajo lastno omrežje in zagotavljajo storitve končnim uporabnikom na enak način kot Telekom Slovenije, s tem pa se zagotavlja dolgoročno varstvo konkurence na trgu.

Kvaliteta visokokakovostnih storitev

Pozdravljamo aktivnosti agencije glede natančnejših opredelitev določil glede obveznosti enakega obravnavanja (poglavje 8.4.). Naštete obveznosti so slično oz. enako podane v analizi Trgov 3a in 3b. Kljub temu pa maloprodajni naročniki visokokakovostnih storitev od operaterjev pričakujejo dva dodatna elementa storitve, ki ju mora naročnikom zagotavljati tudi operater s prevladujočo tržno močjo. Zaradi enakega obravnavanja je primerno, nujno in sorazmerno, da operater s prevladujočo tržno močjo alternativnim operaterjem zagotavlja dodatna dva elementa storitve, ki sta:

- zagotavljanje informacij o načrtovanih vzdrževalnih delih na omrežju, ki lahko vplivajo na zagotavljanje visokokakovostnih storitev omrežja, na enak način kot njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju oz. vsaj 5 delovnih dni vnaprej,
- zagotavljanje mesečnih poročil o kvaliteti vsakega visokokakovostnega voda ločeno na enak način kot njegovi lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskemu ali partnerskemu podjetju oz. do 10. dne v mesecu za pretekli mesec. Poročilo o kvaliteti storitve mora vsebovati vsaj naslednje podatke: čas nedelovanja storitve zaradi izpada omrežja, čas nedelovanja storitve zaradi načrtovanih del na omrežju ter čas motenega delovanja storitve z vzrokom motnje.

Predlagamo, da ti dodatni obveznosti Agencija uvrsti v dodatni točki 11 in 12 poglavja 8.2 Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja.

* * *

V zahtevah za korekcijo nismo posebej navajali vseh poglavij, ki bi jih morala Agencija v Analizi upoštevne trga 4 dopolniti. Na tem mestu izpostavljamo zgolj najpomembnejša:

- 6.4 Definicija upoštevne storitvene trga »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« in
- 8 Predlagane obveznosti operaterja s pomembno tržno močjo.

Agencija mora tudi smiselno dopolniti poglavje "7.1.1 Tržni deleži operaterjev na upoštevne trgu" in sicer tako, da bodo posebej analizirane visokokakovostne storitve optičnih vodov.

Ob zaključku odgovora naj dodatno izpostavljamo še zahtevo, da se vsebina analize v delih, kjer podaja predlog odločbe, naknadno ne spreminja v smer zmanjševanja konkurence na trgu in zmanjševanja koristi za končne uporabnike maloprodajnih produktov operaterjev. Opozorjamo na to, da naj Agencija posebej zagotovi, da se operaterjem obračunajo zgolj cene in pribitki, ki jih Telekom Slovenije zaračunava sam sebi, in se odražajo na cenah maloprodajnih storitev Telekoma Slovenije.

V želji po upoštevanju posredovanih pripomb in predlogov vas lepo pozdravljamo.

mag. Jure Valjavec,
predsednik posloводства T-2 d.o.o.

T-2 d.o.o.
Verovškova ul. 64B
1000 Ljubljana

